

Обмін складних білків

До складних відносяться білки, що складаються з білкової частини та небілкового компонента (простетична група).

За хімічним складом простетичної групи складні білки можна розділити на декілька класів:

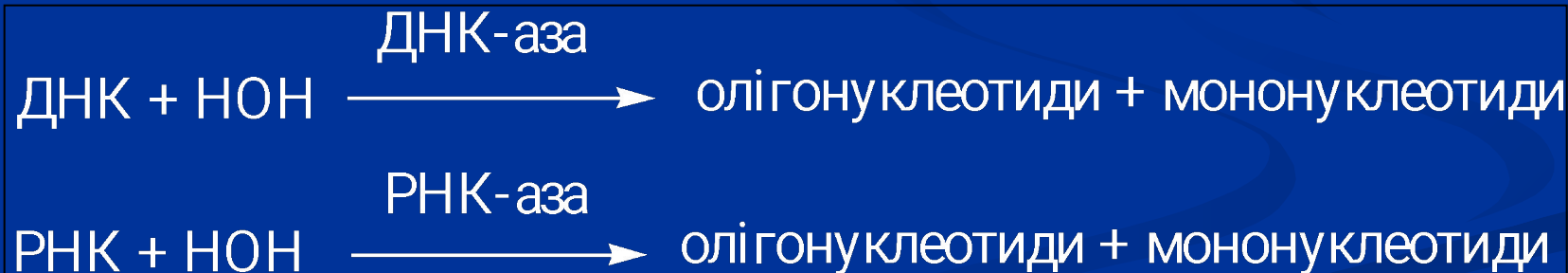
- **Нуклеопротейіни**
- **Хромопротейіни**
- **Ліпопротейіни**
- **Фосфопротейіни**
- **Глікопротейіни**
- **Металопротейіни**

Обмін нуклеопротеїнів. Ентеральний обмін.

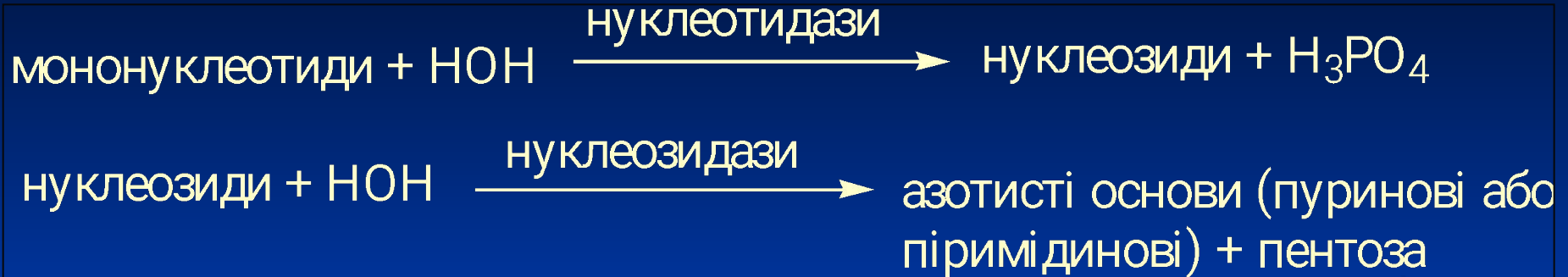
- У шлунку:

нуклеопротеїни (ДНП, РНП) + HCl → простий білок
+ нуклеїнова кислота (ДНК, РНК)

- В 12-типалій кишці:

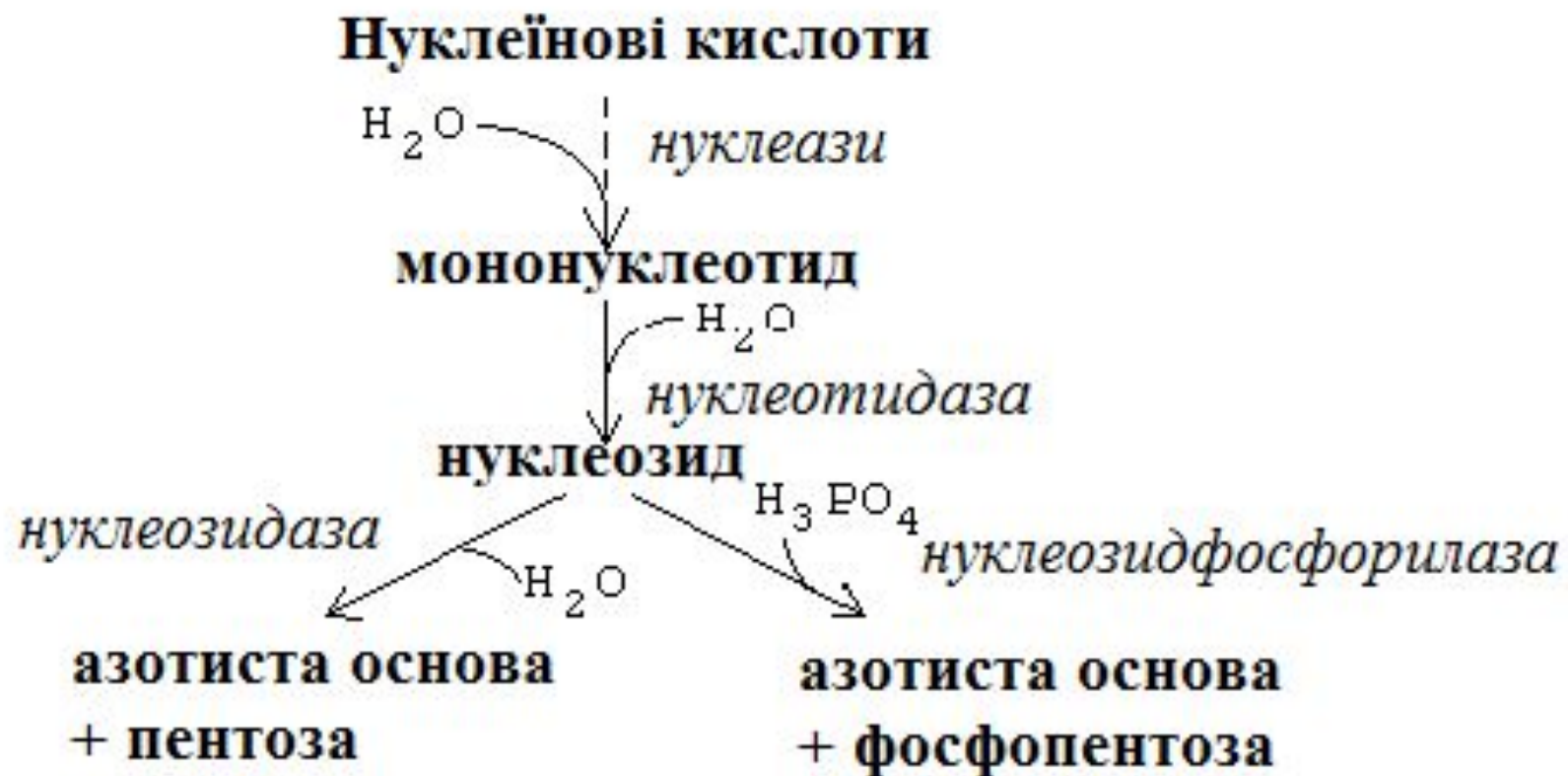
■ Інші відділи тонкого кишечнику:

Всмоктування:

- ДНК: Аденін (А), Гуанін (Г), Цитозин (Ц), Тимін (Т), дезоксирибоза і фосфатна кислота
- РНК: Аденін (А), Гуанін (Г), Цитозин (Ц), Урацил (У), рибоза і фосфатна кислота

СХЕМА КАТАБОЛІЗМУ НУКЛЕЇНОВИХ КИСЛОТ

Катаболізм нуклеопротейнів

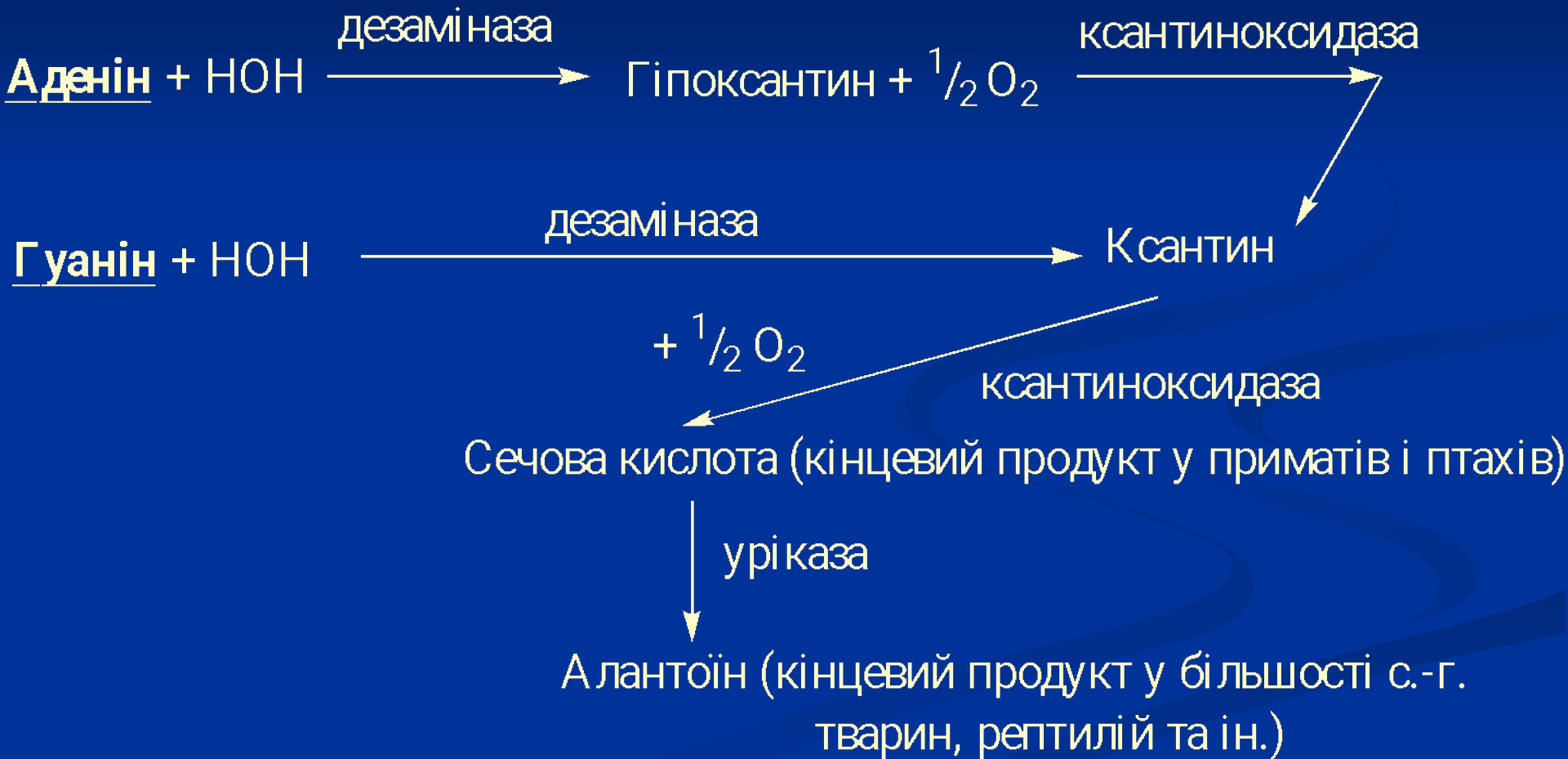
- В тканинах розпад нуклеопротейнів відбувається аналогічно їх розпаду в шлунково-кишковому тракті, тільки здійснюється специфічними тканинними ферментами, локалізованими, в основному, в лізосомах: ДНК-аза, РНК-аза, нуклеотидази, нуклеозидази.

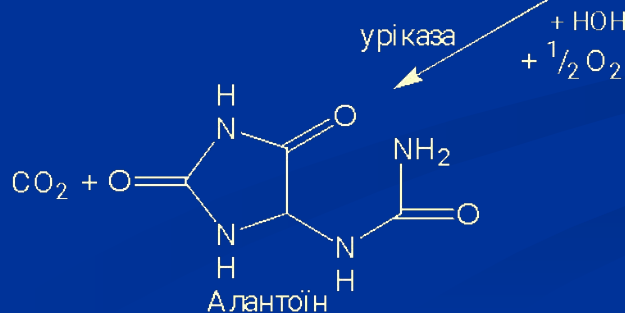
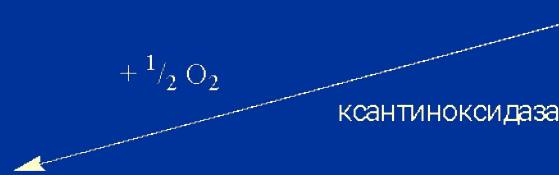
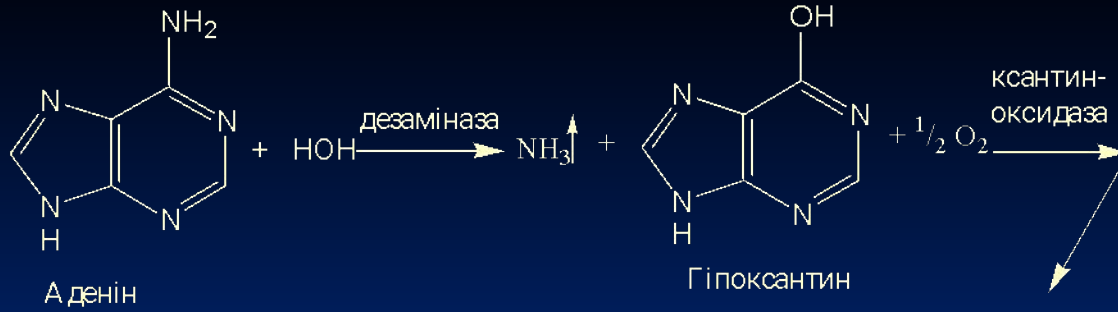
- Пентози, які в результаті катаболізму нуклеїнових кислот, окиснюються до CO_2 і H_2O , а також використовуються для синтезу нових нуклеотидів.
- Фосфатна кислота застосовується для фосфорилування органічних сполук або виводиться з організму нирками і товстим відділом кишечника.

- Азотисті основи (пуринові і піримідинові) перетворюються в кінцеві продукти обміну, які виділяються з сечею.
- Піримідинові азотисті основи підлягають остаточному розпаду до CO_2 , H_2O і NH_3 .
- Пуринові азотисті основи зберігають циклічну структуру пурину. Кінцевий продукт у людини, людиноподібних мавп, свиней і птиці – сечова кислота, а у коней, собак і кролів вона окиснюється з розривом пуринового кільця і утворенням алантоїну.

Розпад пуринових азотистих ОСНОВ

- Сечова кислота є одним із нормальних компонентів сечі. За добу в організмі утворюється приблизно 1 грам сечової кислоти.
- Сечова кислота виводиться з організму з сечею - це звичайний її компонент, але в нирках організму людини відбувається її інтенсивна реабсорбція.
- Концентрація сечової кислоти в крові підтримується на постійному рівні (0,12-0,30 ммоль/л).

Функції сечової кислоти:

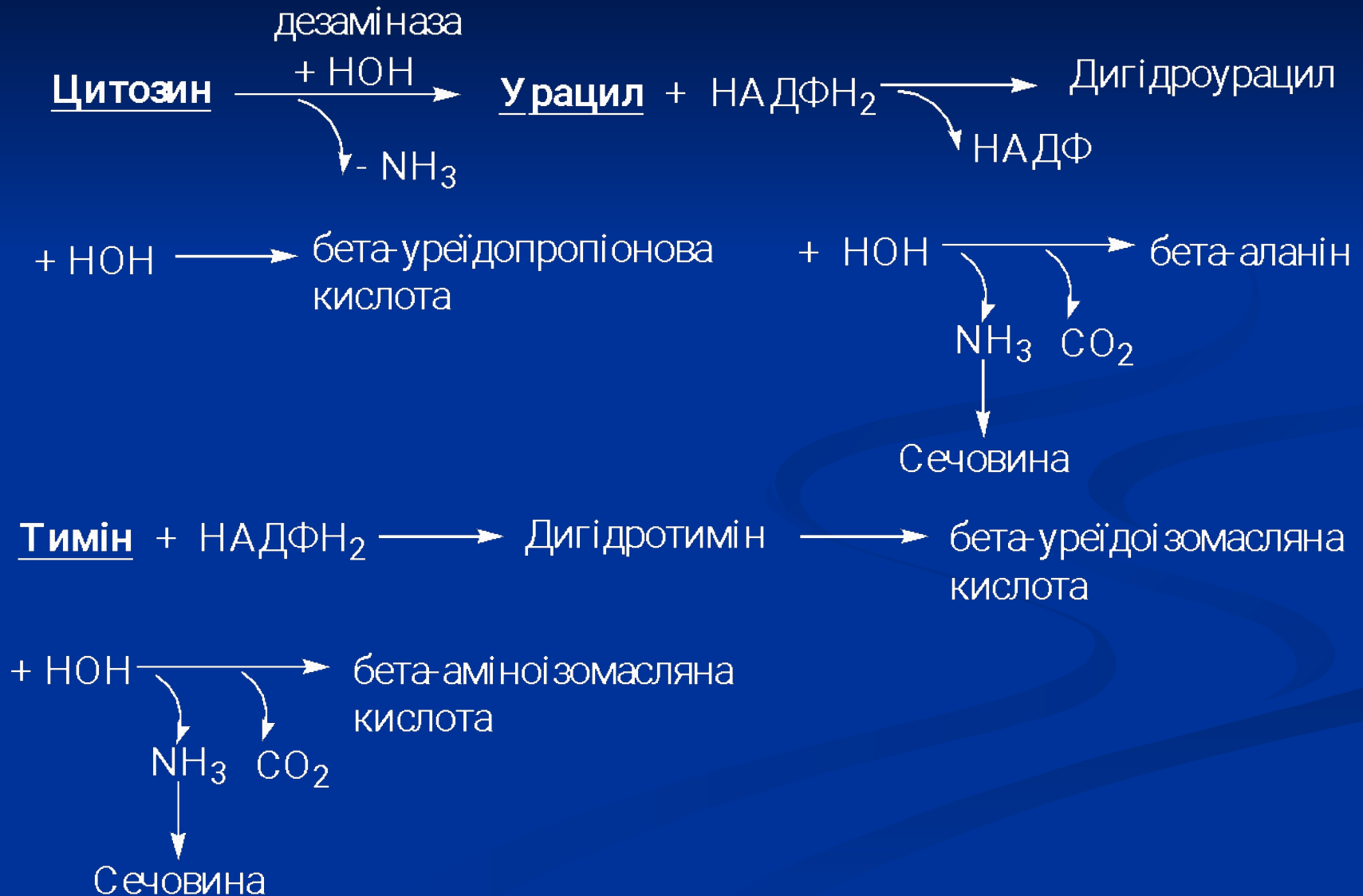
1. Є потужним стимулятором центральної нервової системи, бо інгібує фосфодіестеразу, яка є посередником дії гормонів адреналіну і норадреналіну. Сечова кислота пролонгує (подовжує) дію цих гормонів на ЦНС.
2. Має антиоксидантні властивості – здатна взаємодіяти з вільними радикалами.

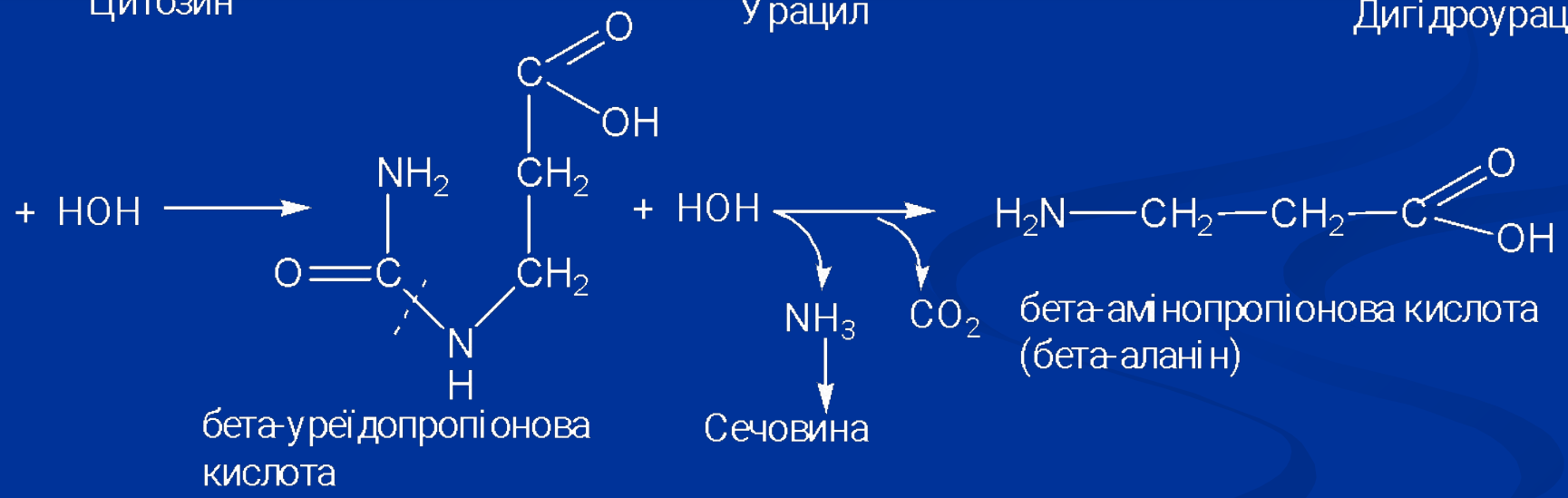
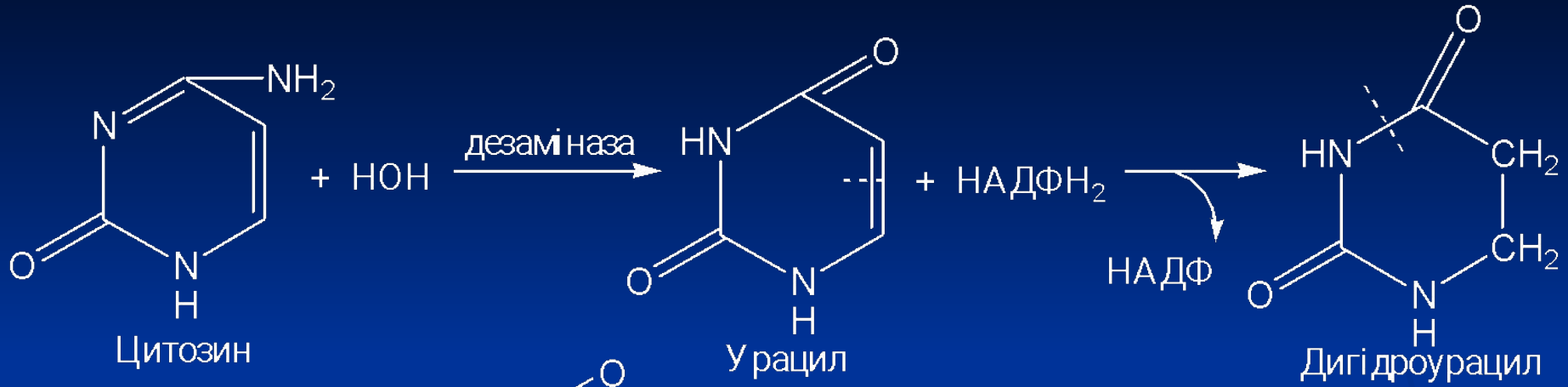
Сечова кислота дуже погано розчиняється у воді. При надлишковій кількості або порушенні катаболізму підвищується концентрація сечової кислоти в крові (*гіперурикемія*) і відкладення її у вигляді кристалів в органах. Відкладення сечової кислоти в суглобах є причиною сильної болі при подагрі.

Інше захворювання, при якому кристали уратів відкладаються в нирковій лоханці або в сечовому міхурі, відоме як сечокам'яна хвороба.

- У більшості випадків гіперурикемія пов'язана з порушенням виведення сечової кислоти нирками. Несприятливим фактором є високий вміст пуринів у їжі (наприклад, м'ясна дієта, кава).

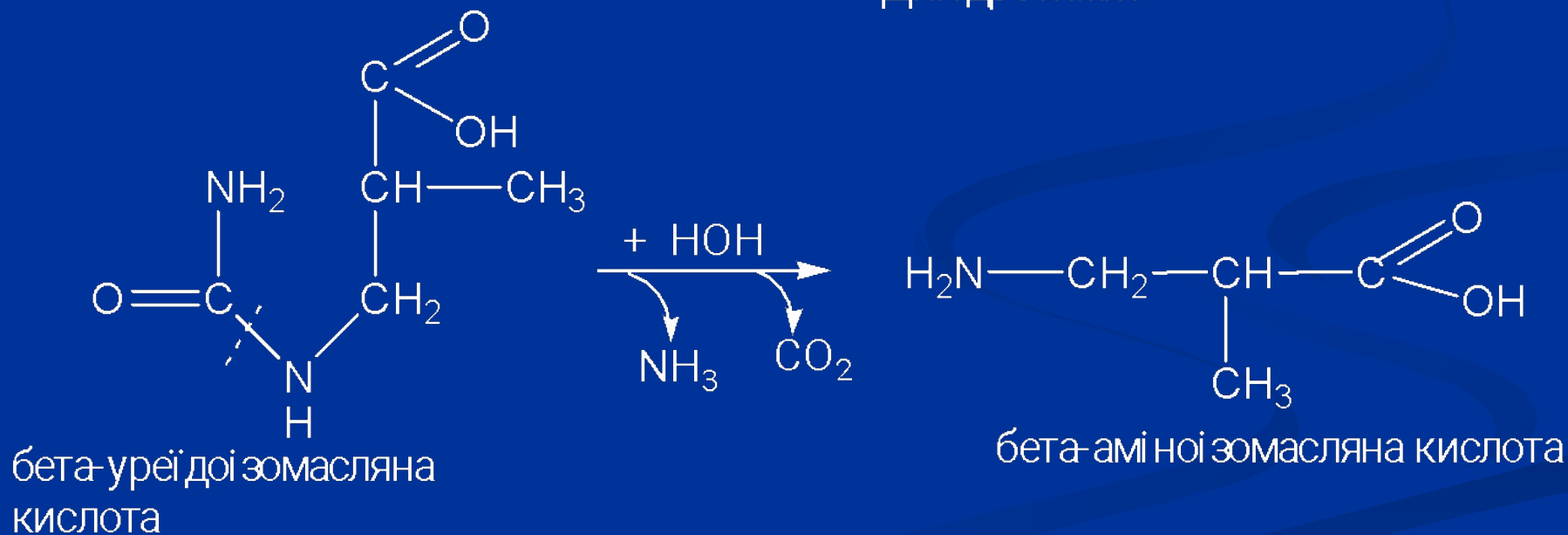
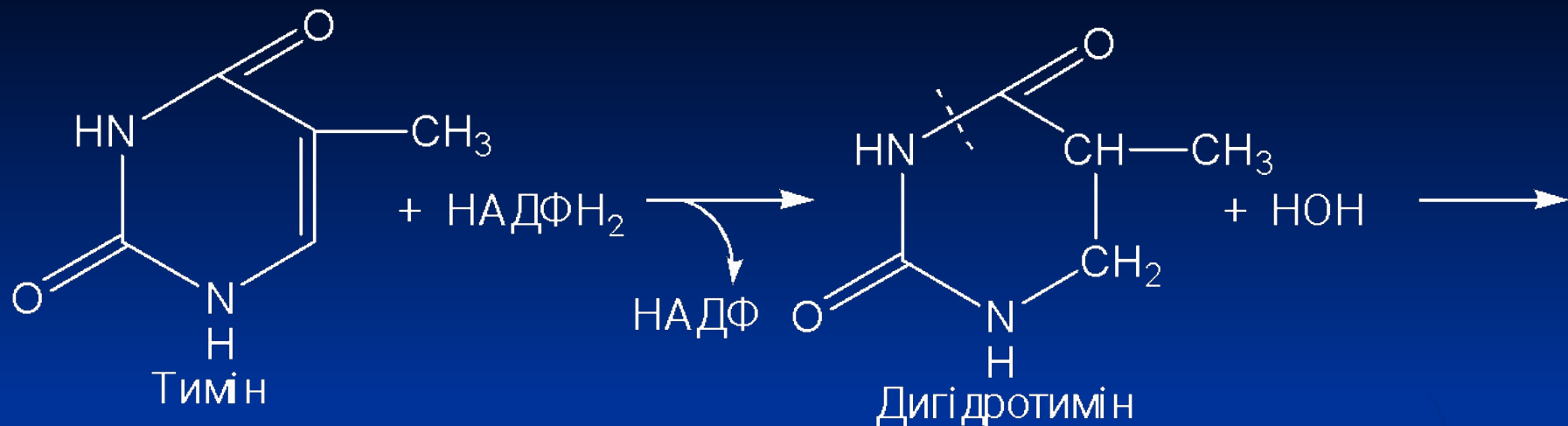
Розпад піримідинових азотистих основ

- β -аланін зазвичай розпадається до CO_2 , H_2O і NH_3 , але іноді може використовуватися для синтезу пептидів карнозину і ансерину в м'язовій тканині.
- У мікроорганізмів β -аланін використовується і для синтезу HS-CoA.
- Кінцевим продуктом розпаду піримідинових азотистих основ можна вважати і сечовину, яка утворюється з амоніаку згідно відомого механізму.

- Тимін розпадається подібно урацилу, але зберігається CH_3 -група і замість β -аланіну утворюється β -аміноізобутират (α -метил- β -аланін). Оскільки тимін зустрічається тільки в ДНК, то за рівнем β -аміноізобутирату в сечі оцінюють інтенсивність розпаду ДНК.

СИНТЕЗ МОНОНУКЛЕОТИДОВ

- Для синтезу мононуклеотидів *de novo* необхідними є прості речовини: CO_2 і рибозо-5-фосфат (продукт 1-го етапу ГМФ-шляху). Синтез відбувається з витратою АТФ. Окрім того, необхідні замінні амінокислоти, які синтезуються в організмі, тому навіть при повному голодуванні синтез нуклеїнових кислот відбувається.

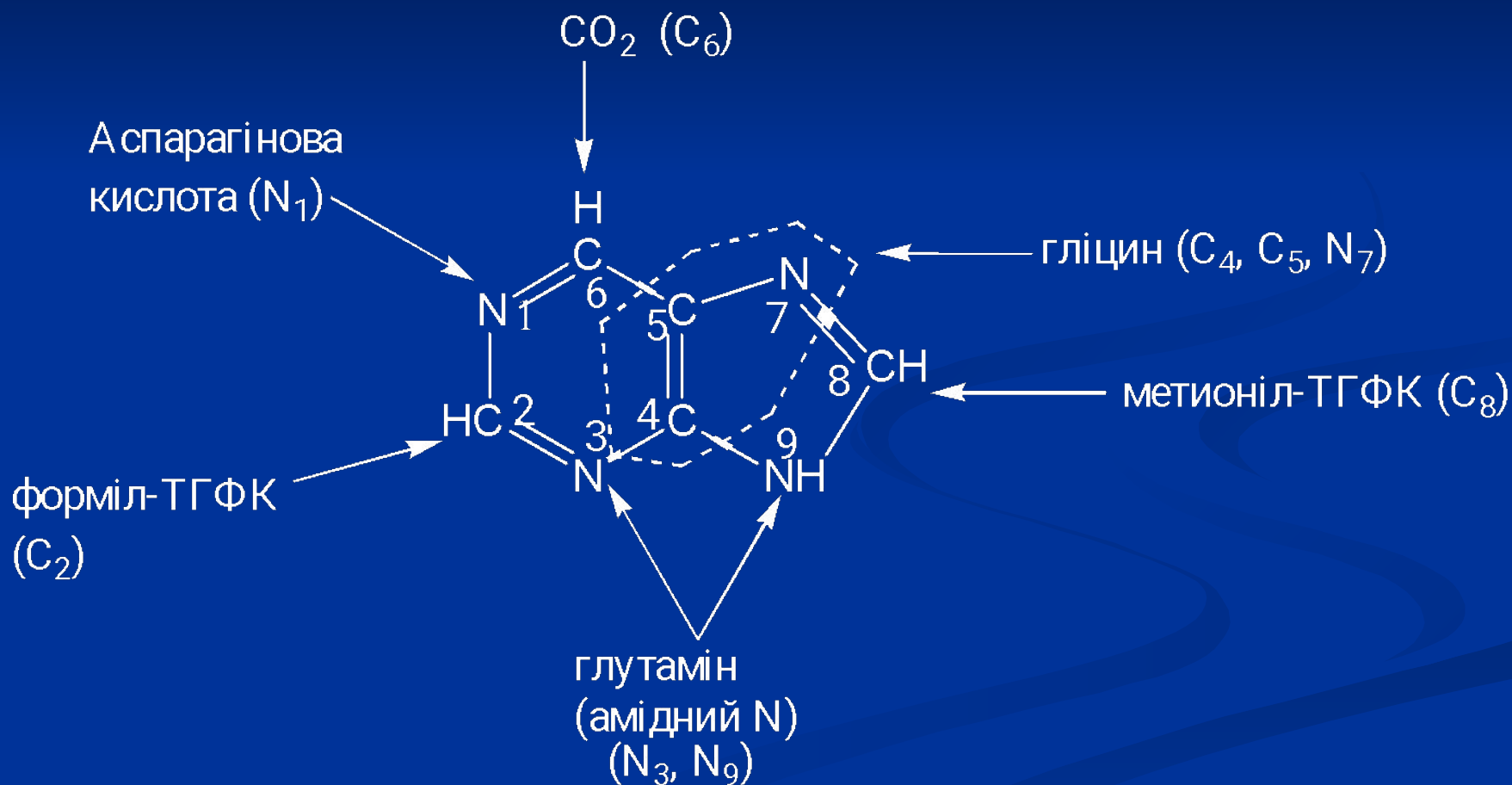
РОЛЬ АМІНОКИСЛОТ У СИНТЕЗІ МОНОНУКЛЕОТИДІВ:

- **Аспарагін.** Є донором амідної групи.
- **Аспарагінова кислота.**
  - а) Є донором аміногрупи
  - б) Приймає участь в синтезі всією молекулою.
- **Гліцин**
  - а) Є донором активного C_1 .
  - б) Бере участь в синтезі всією молекулою.
- **Серин.** Є донором активного C_1 .

ВІДМІННОСТІ В СИНТЕЗІ ПУРИНОВИХ І ПРИМІДИНОВИХ МОНОНУКЛЕОТИДІВ:

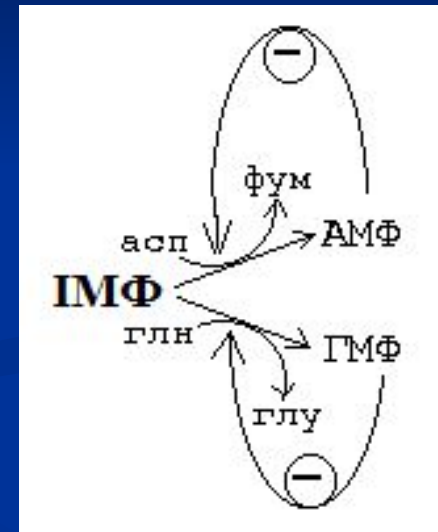
- Особливістю синтезу пуринових нуклеотидів є те, що циклічна структура пуринової азотистої основи поступово добудовується на активній формі рибозофосфату (5-фосфорибозил-1-пірофосфат), як на матриці. При циклізації утворюється вже готовий пуриновий мононуклеотид.
- При синтезі піримідинових мононуклеотидів спочатку утворюється циклічна структура піримідинової азотистої основи, яка в готовому вигляді переноситься на рибозу — на місце пірофосфату.

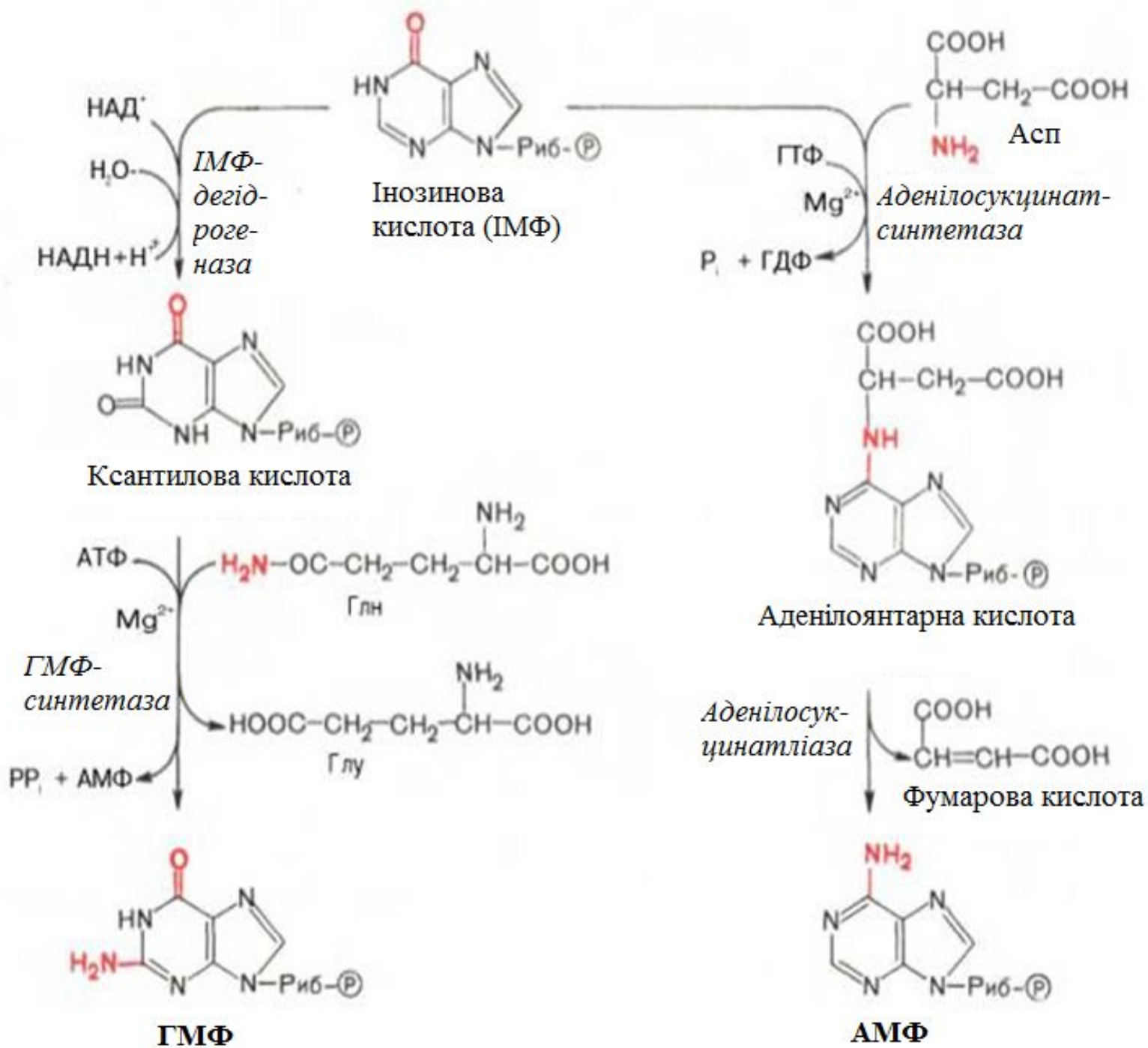
Джерела синтезу пуринового кільця:

- Існує 10 загальних і 2 специфічних стадії.
- В результаті загальних реакцій утворюється пуриновий мононуклеотид, який є спільним попередником майбутніх АМФ і ГМФ – **інозинмонофосфат (ІМФ)**.
- ІМФ в якості азотистої основи містить гіпоксантин.

- Пуринове кільце будується з CO_2 , аспарагінової кислоти, глутаміну, гліцину і серину.
- Ці речовини або повністю включаються в пуринову структуру, або передають для її побудови окремі групи.
- Утворюється готовий ІМФ.
- Потім відбуваються специфічні реакції, в результаті яких ІМФ перетворюється або в АМФ, або в ГМФ. При такому перетворенні в молекулі з'являється аміногрупа, причому у випадку перетворення в АМФ - на місці ОН-групи. При утворенні АМФ джерелом Нітрогену є аспарагінова кислота, а для утворення ГМФ необхідним є глутамін.

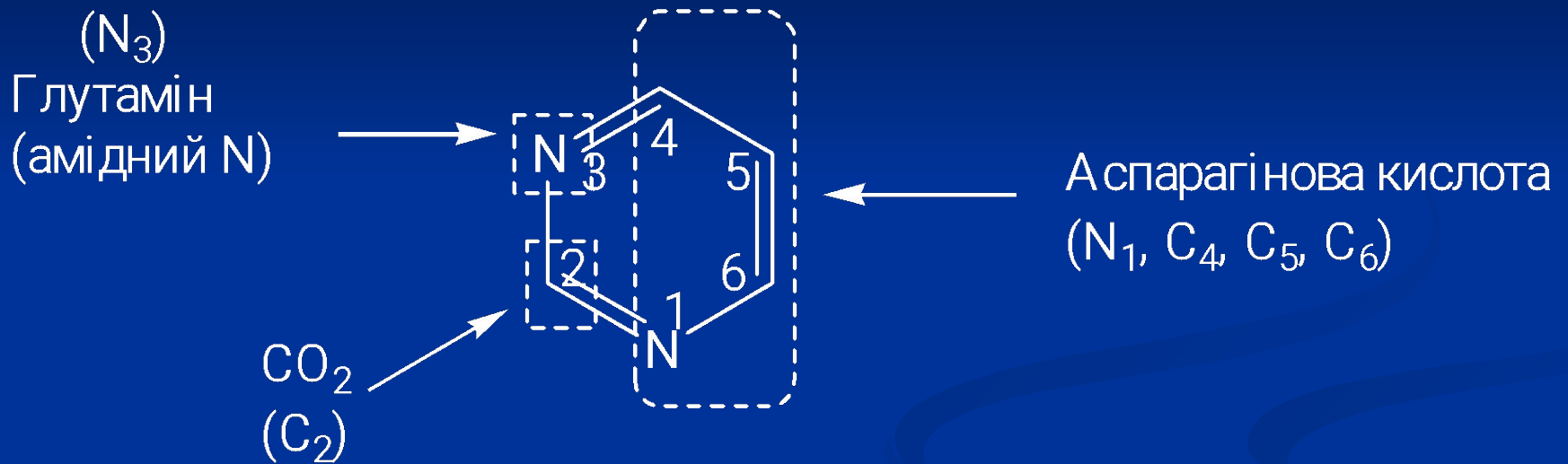

- Далі з НМФ (нуклеотидмонофосфат) утворюються НДФ і НТФ за допомогою АТФ.
- Витрати АТФ на синтез нуклеотидів *de novo* дуже великі. Цей спосіб синтезу є енергетично не вигідним.
- В деяких тканинах є альтернативний спосіб синтезу – **реутилізація** (повторне використання) пуринових азотистих основ, які утворилися при розпаді нуклеотидів.

- Ферменти, що каталізують реакції реутилізації, є найбільш активними у клітинах, які швидко діляться (ембріональні тканини, червоний кістковий мозок, ракові клітини), а також у тканинах головного мозку.
- У людини зустрічається генетичний дефект цього ферменту - **“синдром Леша-Ніхана”**.
- Для таких хворих характерними є виражені морфологічні зміни в головному і кістковому мозку, розумова і фізична відсталість, агресія, аутоагресія.
- У досліді на тваринах синдром аутоагресії моделюється шляхом згодовування їм кофеїну (пурину) у великих дозах, який пригнічує процес реутилізації гуаніну.

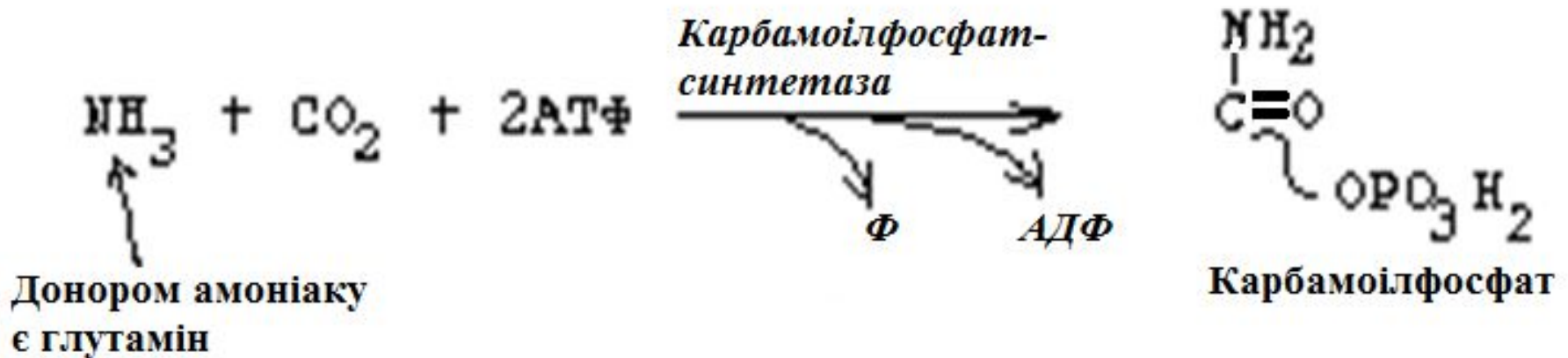
Анаболізм нуклеопротеїнів

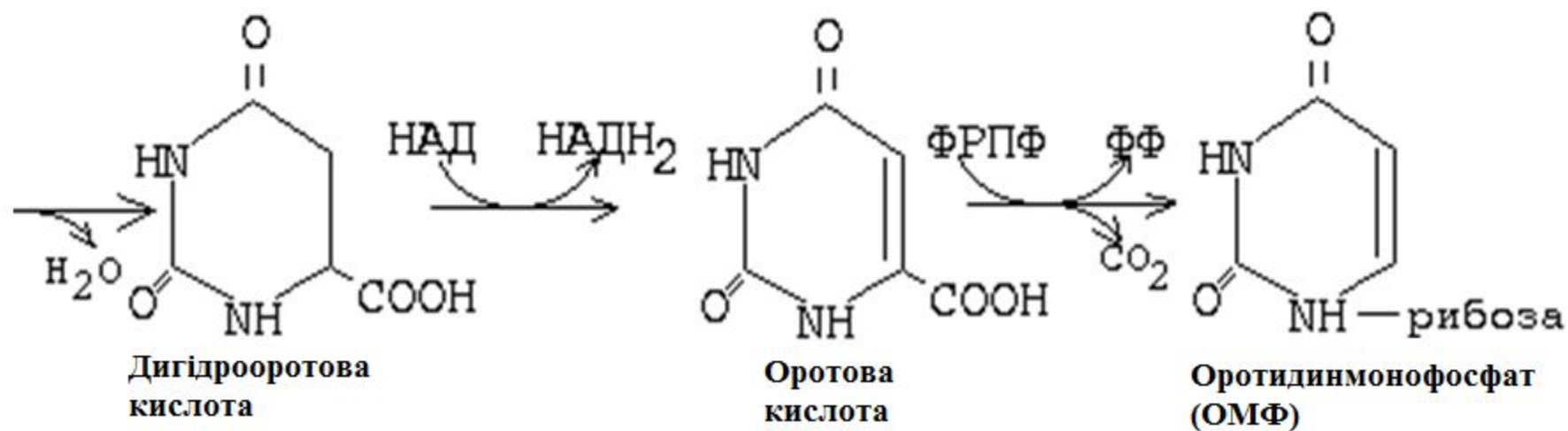
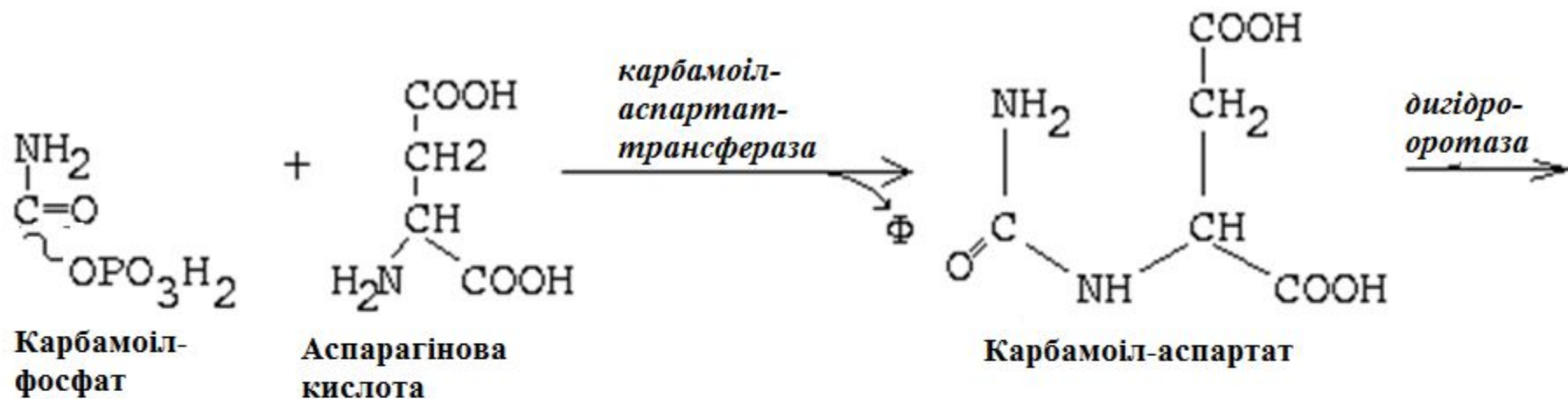
Джерела синтезу піримідинового кільця:

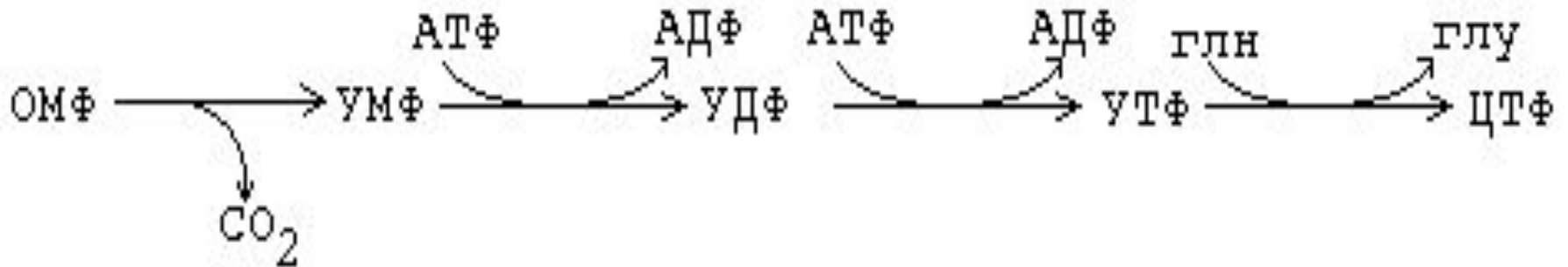
СИНТЕЗ ПІРИМІДИНОВИХ МОНОНУКЛЕОТИДІВ

- Процес починається з утворення циклічної структури піримідинової азотистої основи, і тільки потім приєднується рибозо-фосфат.
- Перша реакція синтезу піримідинових монуклеотидів приводить до утворення карбамоїлфосфату. Одна з молекул АТФ є донором фосфату:

- Оротова кислота – перша азотиста основа на шляху синтезу піримідинів – загальний попередник інших піримідинів.

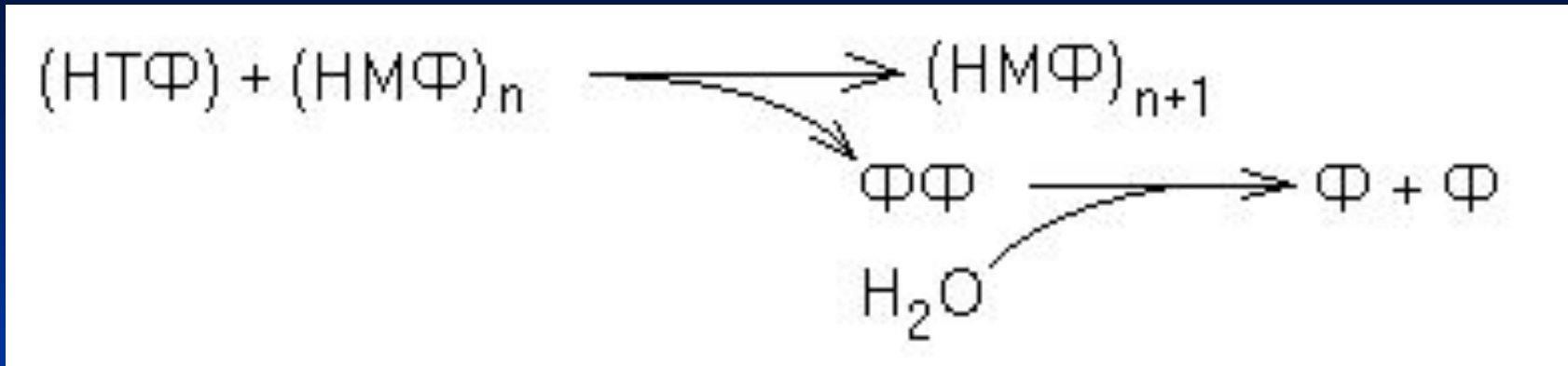

- Цитидинові нуклеотиди утворюються тільки на основі трифосфатної форми.

СИНТЕЗ НУКЛЕЇНОВИХ КИСЛОТ З МОНОНУКЛЕОТИДІВ

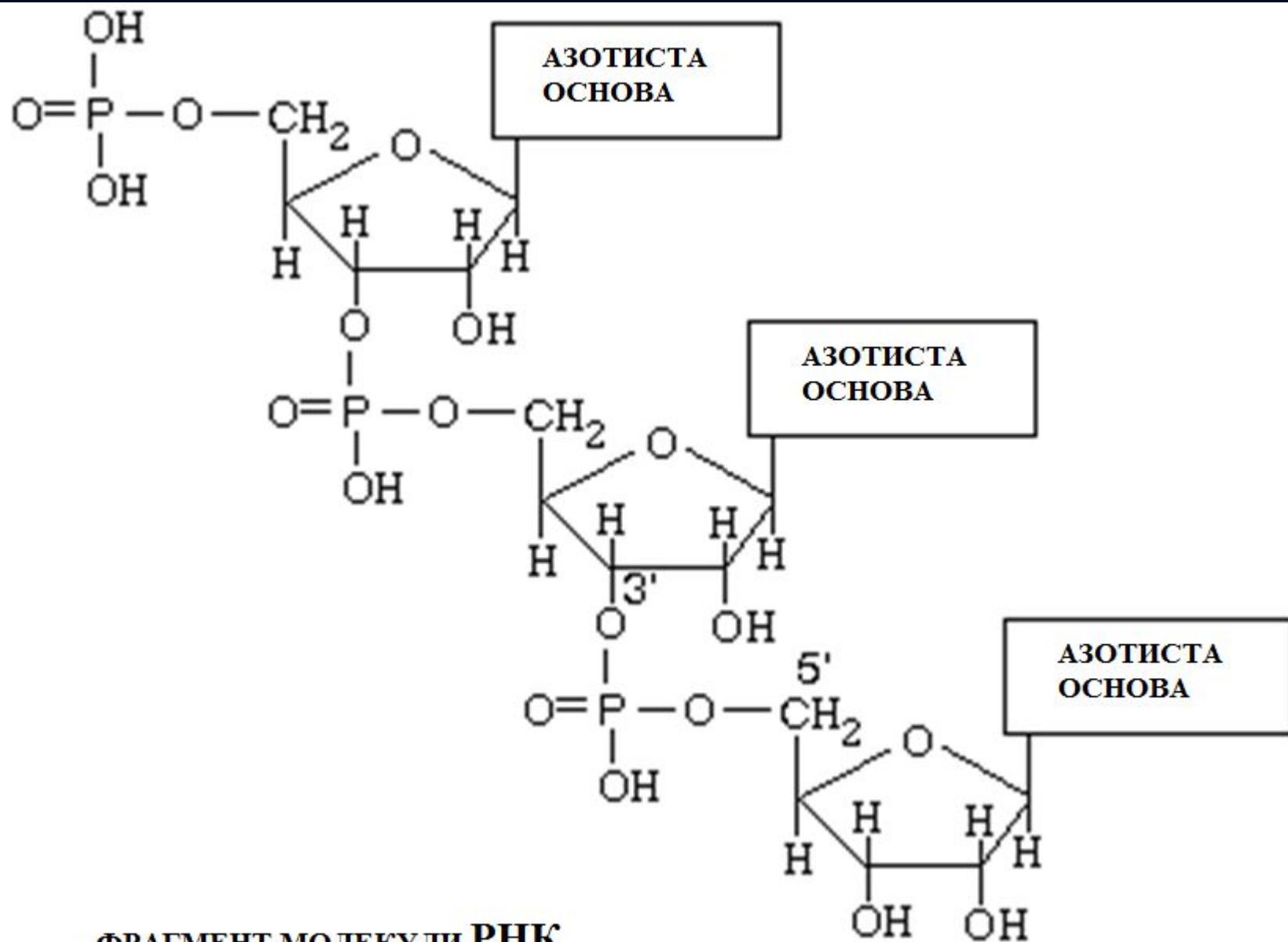
- Нуклеїнові кислоти є полімерами. Тому їх синтез представляє собою ланцюг реакцій полімеризації мононуклеотидів. В результаті цих реакцій відбувається поступове подовження полінуклеотидного ланцюгу.
- Субстратами для синтезу є мононуклеотиди у трифосфатній формі, вони ж є і джерелами енергії (містять макроергічні зв'язки). В процесі синтезу відщеплюється ФФ і відбувається вивільнення енергії.

- В загальному процес має наступний вигляд:

- Утворюється 3',5'-фосфодиефірний зв'язок. Пірофосфат (ФФ), який виділяється, розщеплюється пірофосфатазою.

ФРАГМЕНТ МОЛЕКУЛИ РНК

Обмін хромопротеїнів

■ *Ентеральний обмін:*

У шлунку: гемоглобін + HCl $\rightarrow$ глобін + гем

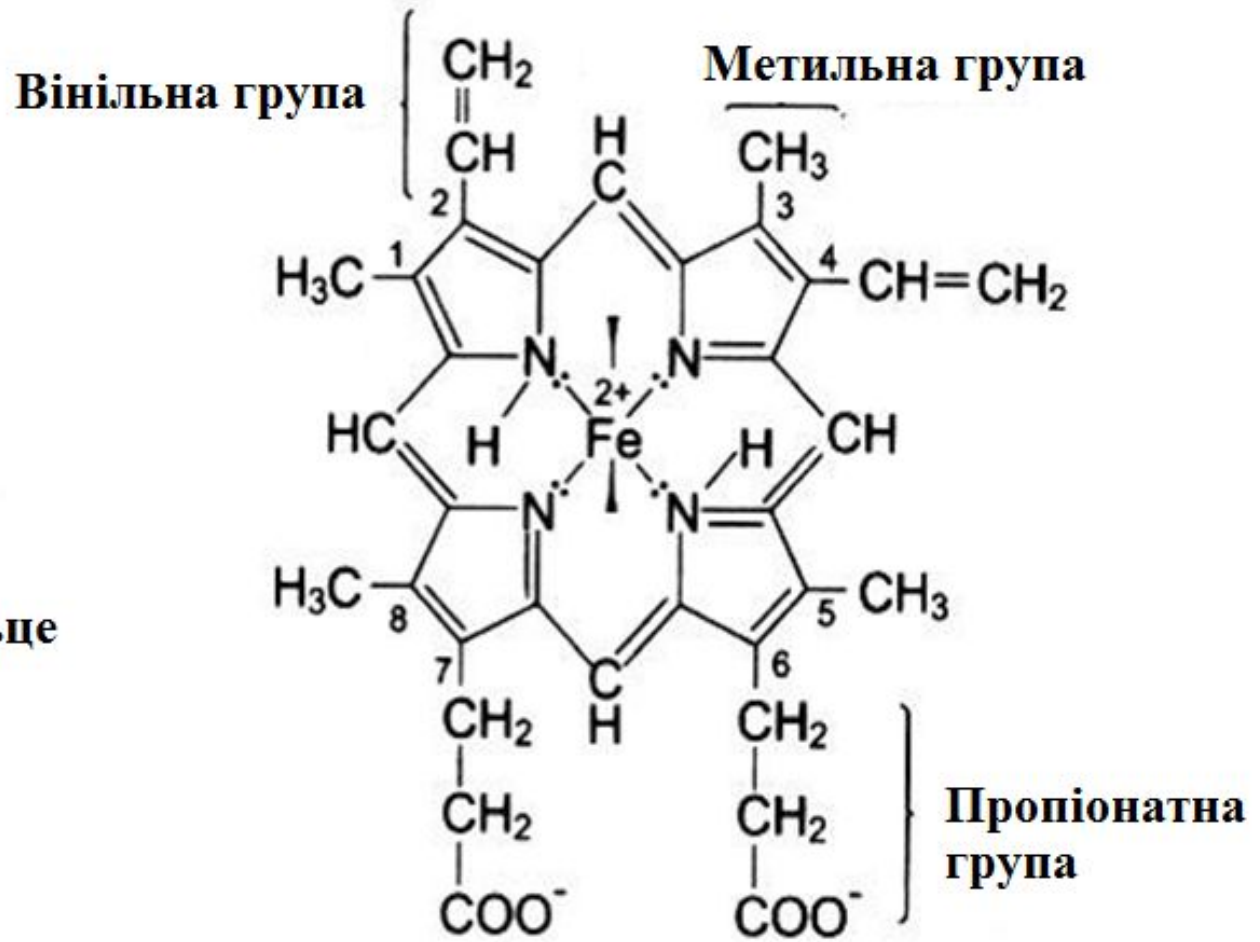
Гем + HCl $\rightarrow$ гематин (Fe^{3+})

В кишечнику: гематин $\rightarrow$ стеркобіліноген $\rightarrow$
стеркобілін (з каловими масами виводиться з організму)

Будова гему

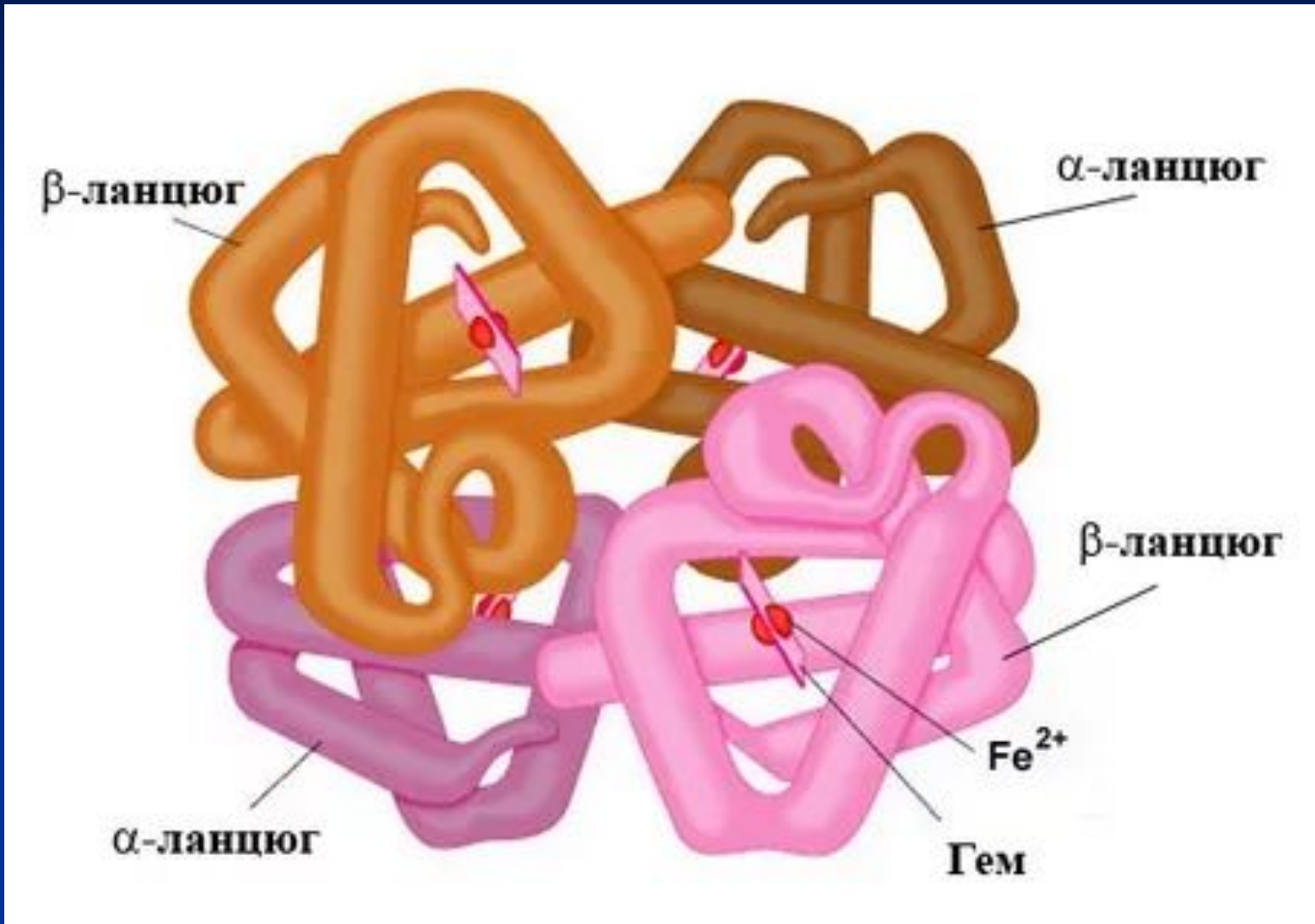

Пірольне кільце

ГЕМ (тетрапірол)

Будова гемоглобіну

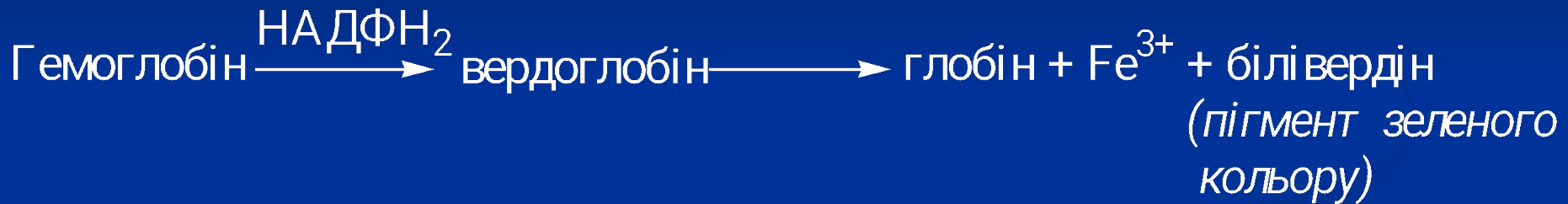
Деградація гемоглобіну

В організмі людини протягом 1 год. руйнується близько 100-200 млн еритроцитів. Розпад починається в мікросомальній фракції ретикуло-ендотеліальної системи [РЕС] клітин печінки, селезінки та кісткового мозку.

- Після відділення білкової частини (глобіну) червоний гем розщеплюється *гем-оксигеназою* за допомогою кисню і НАДФН на іони Fe^{2+} , СО (оксид Карбону!) і зелений білівердін.
- Далі Ферум утилізується.

- В подальшому білівердін відновлюється білівердінредуктазою до помаранчевого білірубіну. Ці зміни кольору легко можна спостерігати *in vivo* у вигляді синяків (при гематомах).

Катаболізм гемоглобіну

Сполука білірубін це пігмент жовто-зеленого кольору, що утворюється після розпаду гемоглобіну.

Метаболізм білірубіну

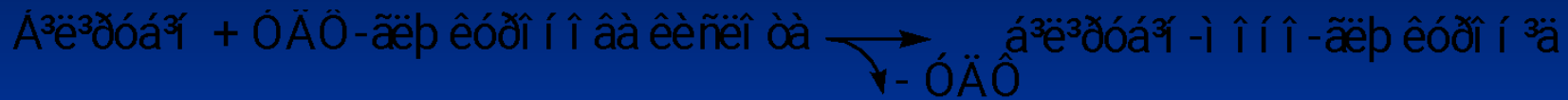
1. Транспорт білірубіну кров'ю і надходження в паренхімальні клітини печінки.

Так як він погано розчинний в плазмі, то транспорт здійснюється в комплексі з альбумінами.

2. Детоксикація білірубіну в клітинах печінки.

Після того як білірубін в печінці двічі кон'югується з активованою глюкуроновою кислотою, підвищується його водорозчинність. Утворення кон'югату каталізується УДФ-глюкуронозилтрансферазою — ферментом, який знаходиться в ЕР печінки, а також у незначній кількості в нирках і слизовій кишечнику.

Детоксикація білірубіну в печінці (кон'югація з глюкуроновою кислотою)

â æí â÷

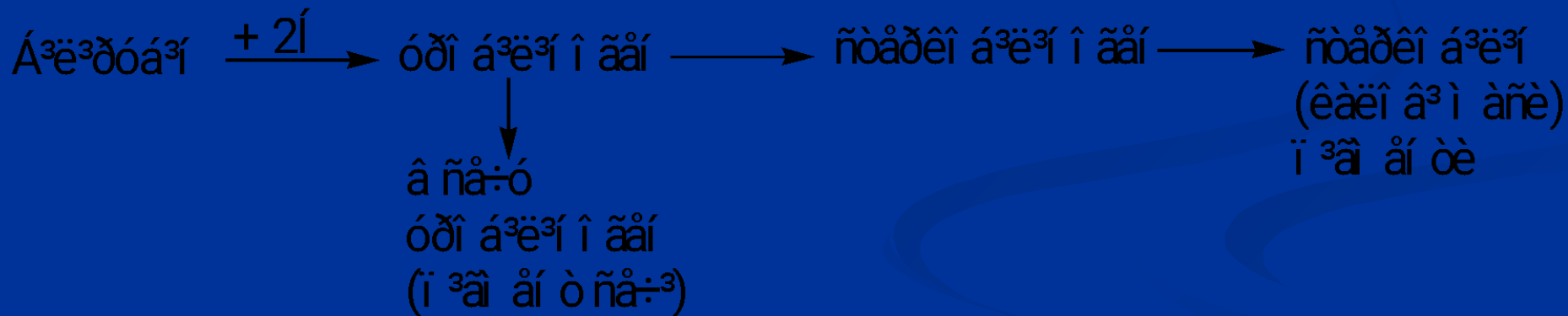
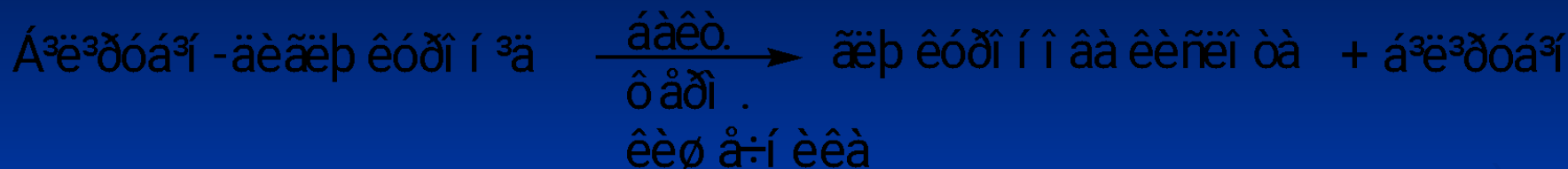
â èèø â÷í èè

â êðí â (20 - 25 %
çàããëíí î ã
áë³ðóá ó)

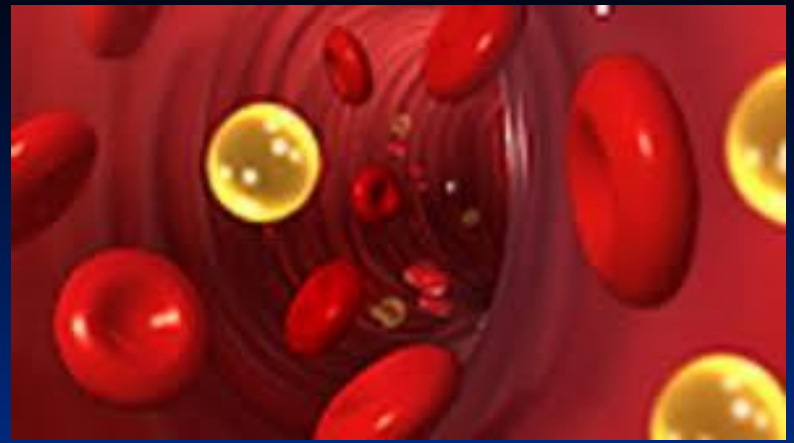
3. Секреція білірубіну в жовч і виведення з організму.

- В кишечнику кон'югат білірубіну знову частково розщеплюється бактеріальною β -глюкуронідазою.
- Вільний білірубін поступово відновлюється до безбарвного уробіліногену та стеркобіліногену, які далі окиснюються киснем повітря до уробіліну та стеркобіліну. Ці кінцеві продукти метаболічної трансформації жовчних пігментів у кишечнику забарвлені в кольори від помаранчевого до жовтого. Вони виділяються в основному з калом, а менша частина резорбується (*ентерогепатична циркуляція*).
- При інтенсивному процесі розпаду гему в сечі раптово з'являється уробіліноген, де він при окисненні киснем повітря темніє, перетворюючись в уробілін.

Секреція білірубіну та виведення з організму

Жовтуха (істинна) –
симптомокомплекс, який
характеризується жовтушним
збарвленням шкіри та слизових
оболонок, обумовлений
накопиченням в тканинах і крові
білірубіну.

Істинна жовтуха може розвиватися в результаті трьох основних причин:

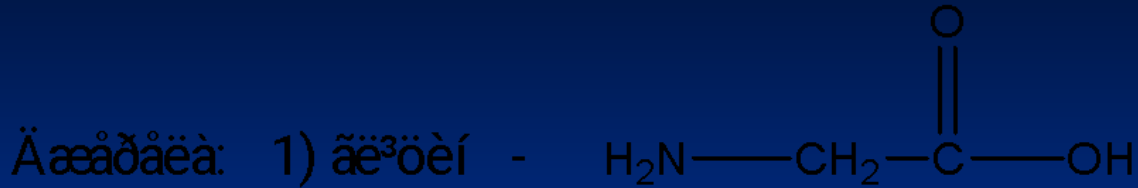
1) надмірного руйнування еритроцитів і підвищеного вироблення білірубіну – гемолітична або надпечінкова жовтуха;

2) порушення захоплення клітинами печінки білірубіну і зв'язування його з глюкуроною кислотою – паренхіматозна або печінковоклітинна жовтуха;

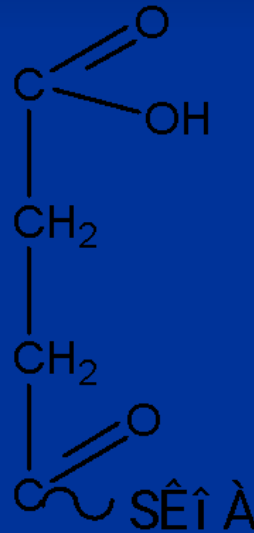
3) наявність перешкоди до виділення білірубіну з жовчю в кишечник і зворотного всмоктування зв'язаного білірубіну в кров – механічна або підпечінкова жовтуха.

Біосинтез гемму

2) $\text{H}_3\text{C}-\text{C}(=\text{O})-\text{S}-\text{CH}_2-\text{CH}_2-\text{C}(=\text{O})-\text{OH}$

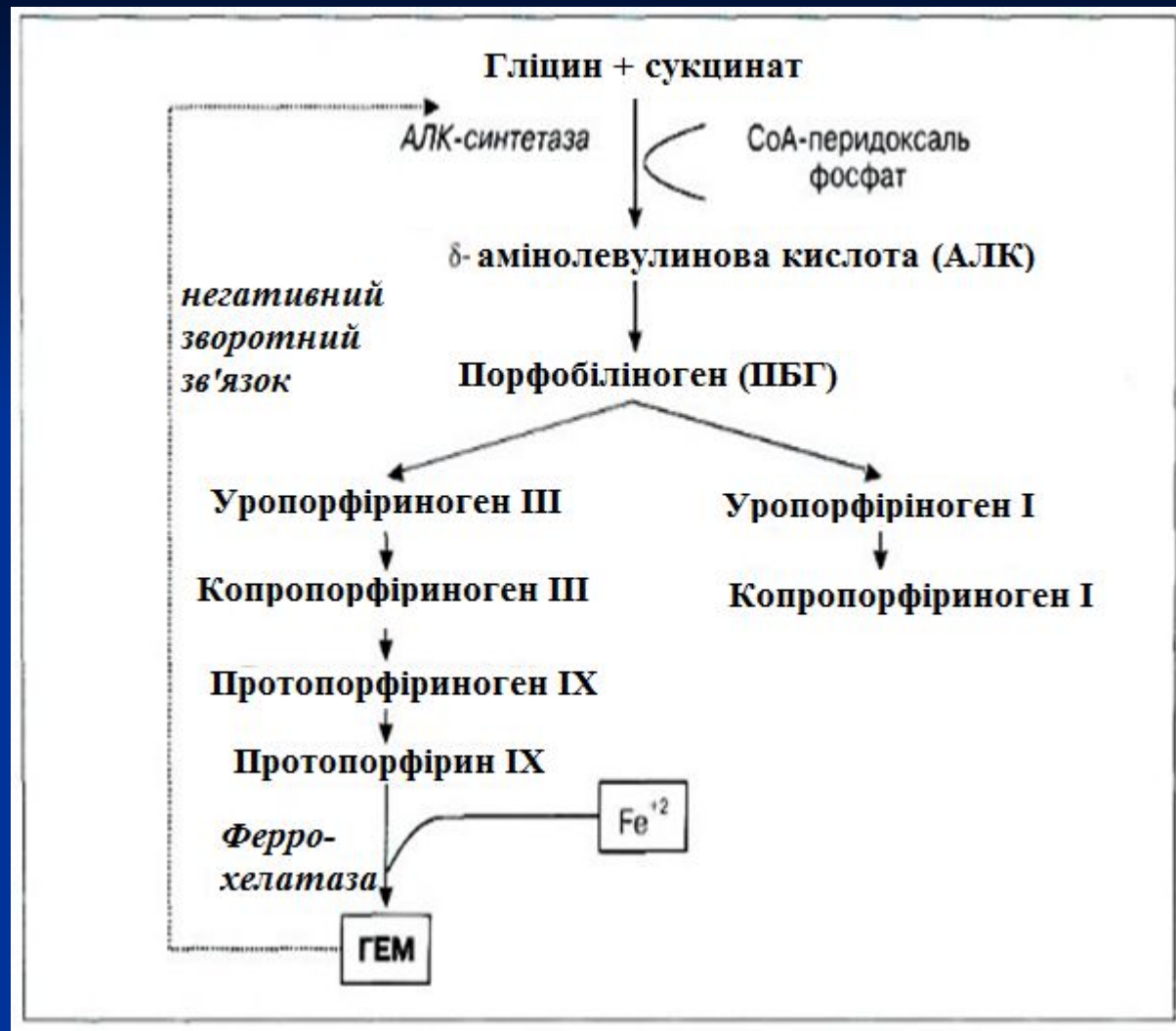

3) $\text{H}_3\text{C}-\text{C}(=\text{O})-\text{S}-\text{CoA}$
 (пропіонат - есенний активатор)
 (аби і і ооуні - есенний е есенний аби і і оо, і а:сі еє, наєаї еє)

Неі оаї аби і і оі оі аєоі ує а оєоі і еє еєсенний е, оає а і оі оі і аоо.

Біосинтез гему.

δ -амінолевулінова кислота (АЛК) утворюється шляхом з'єднання гліцину і сукцинату. В цьому процесі приймає участь піридоксальфосфат і АЛК-синтетаза. Реакція синтезу гему контролюється механізмом зворотного зв'язку. 2 молекули АЛК конденсуються в монопірольну форму порфобіліногену (ПБГ). 4 молекули ПБГ формують тетрапірольне кільце уропорфіриногену. Утворюються 2 ізомерні форми I і III. Здебільшого в синтезі гему бере участь ізомер III. Синтез гему включає утворення копропорфіриногену і протопорфіриногену з наступним приєднанням Fe^{+2}

Патології

- Відомо ряд захворювань, причинами яких є спадкові або набуті порушення порфіринового синтезу, так звані **порфірії**.
- Більшість цих захворювань приводять до виділення попередників гему з калом або сечею, яка внаслідок цього може бути забарвлена в темно-червоний колір.
- Також спостерігається відкладення порфіринів у шкірі. При дії світла це приводить до утворення важковиліковних пухирів.

- При порфіріях частими є також неврологічні порушення. Можливо, що в основі середньовічних легенд про людей-вампірів (дракул) є дивна поведінка хворих порфіріями (світлобоязнь, незвична зовнішність та поведінка, вживання крові в їжу, що компенсує дефіцит гемі і часто поліпшує стан при деяких формах порфірій).

MedUniver.com
все по медицине....

